

kopen, waardoor ze niet verder afglijden naar een avitaminose. Wij proberen voor deze verzwakte mannen lichte werkzaamheden te krijgen in de tuintjes of wat werk in het kamp om dit beter bewoonbaar te maken. Hiervoor is Mori wel te vinden, het betere aanzien van het kamp is zijn trots en we moeten inderdaad erkennen dat de huidige toestand niet te vergelijken is met die van enkele maanden geleden. Maar om dit te bereiken ten koste van bijna vierhonderd doden is een heel zware tol!¹

Na de voltooiing van het vliegveld (het werd spoedig door de Geallieerden van Australië uit gebombardeerd, waarbij ook onder de krijgsgevangenen doden en gewonden vielen) keurden de Japanners goed dat zieke krijgsgevangenen naar Java konden terugkeren. Eind november '43 werd op Haroekoe een transport samengesteld waarbij, afgezien van een militair arts en enkele tientallen helpers, bijna vijfhonderdvijftig mannen van Haroekoe waren ingedeeld alsmede ruim honderdvijftig die eerst te Amahai gewerkt hadden. Voor hun vervoer was slechts een klein schip beschikbaar; de zieken moesten in twee ruimen worden geperst waar de vloer met kolengruis bedekt was – elf mannen die stervende waren, werden weer aan wal gezet, met de overigen voer het schip eerst naar Ambon.

★

Op Ambon waren begin mei '43 in eerste instantie ruim duizend Britse krijgsgevangenen ontscheept teneinde bij Liang een vliegveld aan te leggen. Door de plaats Ambon marcherend kregen die Britten enige steun van Ambonnezen: sommigen dezer maakten het V-teken, riepen bemoeidigende woorden of wierpen pakjes sigaretten toe. Die steun hadden zij wèl nodig, want het op een koraalplateau gelegen kamp waarin zij terechtwamen, was even primitief als dat op Haroekoe en er moest niet minder hard worden gewerkt. Ook hier werden vele krijgsgevangenen ziek en stierven, in totaal ca. tweehonderd. Toen nu het schip met zieken uit Haroekoe arriveerde, werd door de Japanners goedgevonden dat ook uit de Liang-groep zieke krijgsgevangenen naar Java zouden worden teruggevoerd: driehonderdnegen-en-dertig. Twintig van deze krijgsgevangenen verdronken toen het vlot waarop zij naar het schip werden vervoerd, omsloeg; niet voor alle overigen kon plaats gevonden worden

¹ R. Springer: 'Dagboek', p. 79 (15 nov. 1943).